

Politika upravljanja i korištenja zemljišta za provedbu transeuropske mreže prirodnih područja (TEN-N)

Pregled, sinteza i preporuke

Cilj je Strategije EU-a za bioraznolikost do 2030. usmjeriti bioraznolikost Europe prema oporavku do 2030. Ključna je sastavnica ove strategije razvoj **transeuropske mreže prirodnih područja (TEN-N)** određivanjem dodatnih zaštićenih područja i ekoloških koridora za prioriteta staništa i vrste u Europi.

U ovom brifingu sažeti su pregled, sinteza i preporuke Suda o odgovarajućim mehanizmima upravljanja, politikama korištenja zemljišta i financijskim instrumentima za stvaranje otporne mreže TEN-N. Brifing je posebno važan za nacionalne i regionalne vlade i tijela nadležna za očuvanje prirode, poljoprivredu i šumarstvo, za prostorne planere i za Europsku komisiju.

Pregled koji je Sud obavio izrađen je uz savjetovanje sa širokim **rasponom dionika**, kao što su vlade država članica EU-a, upravitelji zaštićenih područja, planeri za korištenje zemljišta, nevladine organizacije i građani. Obuhvaća **studije slučaja** u šest regija u podunavsko-karpatškoj regiji, Finskoj, Francuskoj, Portugalu, Španjolskoj i Njemačkoj. U procjeni se primjenjuje **analiza političke ekonomije**¹ koja uključuje razgovore, radionice i sveobuhvatan pregled literature kako bi se utvrdile prepreke zajedničkom upravljanju i uspješni okviri za izgradnju ekološke povezanosti. Nalazi se upotrebljavaju za utvrđivanje mogućih putova promjena i intervencija kojima se zelena i **plava infrastruktura** integriraju u potporu **bioraznolikosti** i **održivom razvoju**.

Ključni nalazi pregleda

Mnoge europske zemlje suočavaju se sa zajedničkim izazovima u upravljanju kako bi učinkovito provele i zaštitile ekološku povezanost zaštićenih područja, unatoč tome što imaju uspostavljene okvire za usmjeravanje na razini EU-a i (pod)nacionalne okvire. Pregledom koji je proveo Sud utvrđena su četiri temeljna uzroka: (1) **slabi propisi i ograničena provedba**; (2) **loše upravljanje sukobima**; (3) **neodrživo korištenje zemljišta i razvoj infrastrukture**; i 4. **nedostaci u financiranju, tehničkim sposobnostima i znanju**.

Politike često nemaju potreban učinak na prostorno planiranje na relevantnoj razini za provedbu i stoga ne štite ekološke koridore od projekata koji ih oštećuju ili uništavaju. To je pogoršano **nedostatkom formalnih pravila za strateško planiranje u određenim gospodarskim sektorima**. U nekoliko zemalja **nedostaci u zakonodavstvu** narušavaju pravilnu provedbu na lokalnoj razini ili dovode do isključivo dobrovoljnog i *ad hoc* pristupa. U tim se slučajevima ekološka povezanost formalno ne uzima u obzir pri donošenju odluka. Provedba je također obilježena **nedostatkom političkih poticaja** i slabim zanimanjem za **provedbu**.

Kad je riječ o povezivosti, **često postoji neusklađenost između opsega provedbe** (odgovorno tijelo) i **opsega potrebnog djelovanja**. Taj je problem pojačan **nedostatkom osoblja i ekološkog stručnog znanja**, posebno na nižim administrativnim razinama.

Javno financiranje dostupno je za potporu ekološkoj povezivosti, ali se često temelji na projektima i stoga **mu nedostaju dugoročna perspektiva i zaštitne mjere**. Osim toga, to obično nije dovoljno za zadovoljavanje ključnih potreba za financiranjem, zbog čega **mnoge mreže zaštićenih područja nemaju dovoljno sredstava**. Osim toga, tokovi javnog financiranja ne upotrebljavaju se uvijek na najciljaniji način relevantan za ostvarivanje koristi od povezivosti (npr. zajednička poljoprivredna

¹ Analiza političke ekonomije „skup je koncepata, pitanja i alata koji mogu pomoći u boljem razumijevanju međudjelovanja političkih, gospodarskih, socijalnih i kulturnih procesa te načina na koji oni stvaraju određene ishode”.

politika). **Instrumenti privatnog financiranja** razvijaju se usporedno, ali su i dalje prilično mali i rascjepkani.

Preporuke

Kako bi se riješio niz prethodno navedenih pitanja, u preispitivanju se navode četiri komplementarna načina promjene² kao skup uvjeta s odgovarajućim intervencijama za vlade i druga provedbena tijela na europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini u različitim sektorima korištenja zemljišta. Te su intervencije ilustrirane s nekoliko primjera dobre prakse.

Put 1. – regulatorni okvir: Ako postoji odgovarajući regulatorni okvir, ako se dobro provodi i ako ga podupiru čvrsti poticaji, različite skupine dionika pružaju potporu jer prepoznaju vrijednosti, koristi i važnost ekološke povezanosti za ljude i divlju floru i faunu. Preporučene intervencije:

- ✓ **Preispitivanje postojećih politika i zakonodavstva:** osigurati uspostavu pravnih obveza s obvezujućim učinkom na prostorno planiranje i participativni postupak donošenja odluka
- ✓ **Poboljšati provedbu:** osigurati odgovarajući (politički) mandat, osoblje, financiranje i provedbu
- ✓ **Uključiti povezivost u sektorske politike:** osigurati usklađenost politika (uključujući infrastrukturu, poljoprivredu i šumarstvo) i sinergije s drugim prostornim planiranjem
- ✓ **Rješavanje sukoba oko korištenja zemljišta:** primjenjivati dobrovoljne pristupe, među ostalim s pomoću inovativnih alata kao što su služnosti očuvanja.

Put 2. Održivi gospodarski razvoj: Ako je gospodarski razvoj povezan s jasnim smjernicama za mjere ublažavanja, uzimanjem u obzir usluga ekosustava i sprečavanjem sukoba u vezi s korištenjem zemljišta putem međusektorske suradnje, tada se prelazi na održivi gospodarski model koji vrednuje i profitira zelenu infrastrukturu jer je snaga svakog sektora uravnotežena kada svi moraju raditi na uzajamnim koristima. Preporučene intervencije:

- ✓ **Uključivanje poljoprivrednika i šumara te rješavanje sukoba s vlasnicima zemljišta:** izgraditi dugoročne obveze i povjerenje s pravodobnim i odgovarajućim poticajima
- ✓ **Uključiti povezivost u planiranje i procjene:** provoditi strateško planiranje za infrastrukturne projekte, primjenjivati programski pristup za postojeću infrastrukturu i prepoznati višestruke koristi povezivosti na krajobraznoj razini.

Put 3. – izgradnja znanja i kapaciteta: Ako se razvije i priopći odgovarajuća baza znanja, tehničke i ljudske sposobnosti, poboljšavaju se planiranje i projektiranje te provedba dobro povezane i otporne mreže TEN-N jer će se time svim relevantnim sektorima olakšati pristup najkorisnijim rješenjima uz optimizirane troškove. Preporučene intervencije:

- ✓ **Optimizacija uloge profesionalnih mreža i institucija:** stvoriti zajednicu prakse
- ✓ **Podizanje svijesti i pružanje osposobljavanja:** uključiti odgovarajuće smjernice i znanstveno utemeljeno utvrđivanje normi
- ✓ **Promicati i osigurati odgovarajuća financijska sredstva i alate:** u najvećoj mogućoj mjeri iskoristiti postojeća financijska sredstva i istražiti nove instrumente
- ✓ **Izgradnja poslovnih i gospodarskih vještina među stručnjacima:** otključavanje inovativnih mogućnosti za ulaganja

Put 4. – O snaživanje i upravljanje sukobima: Ako se civilno društvo osnaži, a uzroci sukoba razjasne okupljanjem aktera, može se izgraditi angažman, upravljati sukobima te poboljšati povjerenje i suradnja dionika jer inicijative odozdo prema gore i poboljšanja potiču pozitivne promjene. Preporučene intervencije:

- ✓ **O snaživanje civilnog društva:** stvoriti uključivo političko okruženje otvoreno za promjene, podupirati lokalne predvodnike
- ✓ **Povećati sudjelovanje dionika:** uspostaviti nacionalne i prekogranične međusektorske mreže
- ✓ **Primijeniti upravljanje sukobima i suradničko učenje:** razvijati zajedničku viziju, raditi kao ravnopravni, pratiti ishode i prilagođavati se.

Navedeni su putovi komplementarni i uključuju različite mjere na različitim razinama. Upravljanje, politika i financiranje ključne su sastavnice za omogućavanje ili ometanje uspješne provedbe povezanog sustava zaštićenih i očuvanih područja diljem Europe.

² Put promjene je „objašnjenje kako bi poželjan ishod mogao nastati zbog djelovanja (možda više) drugih aktera”.

Revizija je dio [projekta NaturaConnect](#), čiji je cilj poduprijeti učinkovito određivanje i provedbu mreže TEN-N u državama članicama EU-a pružanjem znanstvenih i političkih podataka, smjernica i alata za donošenje odluka. Saznajte više o postojećim europskim pravnim okvirima i sustavima upravljanja u različitim zemljama u [cjelovitom izvješću](#).

**Funded by
the European Union**

NaturaConnect receives funding under the European Union's Horizon Europe research and innovation programme under grant agreement number 101060429.

www.naturaconnect.eu

[@naturaconnect](https://www.linkedin.com/company/naturaconnect)

naturaconnect@iiasa.ac.at

[@naturaconnect](https://twitter.com/naturaconnect)